ఆ పాత పాట మధురం

రాజా

నెలనెలా..ఒక పాత సినిమాలోని పాటల సంగీత సాహిత్య విశ్లేషణ

మిస్సమ్మ

సంగీత సాహిత్యాలకు పెద్దపీట వేసిన నిర్మాణ సంస్థల్లో విజయావారిది అచంచల అగ్రస్థానం. వారి పాటల్లో సినిమా కథ, పాత్ర వ్యక్తిత్వమే కాక, ప్రతి మనిషికీ కావలసిన జీవితానుభవసారం మొత్తం తొంగిచూస్తూ ఉంటుంది. ఇప్పటికీ విజయావారి పాటలు సజీవంగా ఉండడానికి, తరువాతి తరానికి ఒక సాంస్కృతిక వారసత్వంగా మనం వాటిని అందజేసుకోగలగడానికి, అదే కారణం. 1955లో

విడుదలైన **మిస్సమ్మ**

చిత్రంలోని ప్రతీపాటా ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించుకుంటూ అందుకు సాక్ష్యంగా నిలబడతాయి. పింగళి నాగేంద్రరావు రచించిన ఈపాటలను సాలూరి రాజేశ్వరరావు స్వరపరిచారు. 'ముఖే ముఖే సరస్వతీ' అన్నట్టు ఇద్దరూ సరస్వతీ రూపాలే. పింగళివారు పుంభావ సరస్వతి అయితే రాజేశ్వరరావుగారు రసభావ సరస్వతి. ఇటువంటి కలయిక - 'కల ఇక' - అనుకునే విధంగా ఆ చిత్రంలో వారిరివురూ ప్రాణ ప్రతిష్టగావించిన పద్యాలుగు పాటల్లో విజయావారి విజయకేతనాన్ని నేటికీ ఎగురవేయగల ఓ తొమ్మిది ప్రతిష్ఠాత్మక గీతాలివి.

ఔనంటే కాదనిలే - కాదంటే ఔననిలే
ఆడువారి మాటలకు - అర్థాలే వేరులే ||ఔనంటే||
అలిగి తొలిగి నిలిచినచో - చెలిమి చేయ రమ్మనిలే
చొరవ చేసి రమ్మనుచో - మరియాదగ పొమ్మనిలే ||ఆడువారి||
విసిగి నసిగి కసిరినచో - విషయమసలు ఇష్టమెలే
తరచి తరచి వూసడిగిన - సరసమింక చాలనిలే ||ఆడువారి||

స్త్రీ మనస్తత్వాన్ని మనో నేత్రంతో వీక్షించి ప్రతీవాక్యమొక శాస్త్రకారుని భాష్యంలా రూపొందించిన పాట 'ఔనంటే కాదనిలే, కాదంటే ఔననిలే'! ఈ పాటలోని 'ఆడవారి మాటలకు అర్థాలే వేరులే' అనే వాక్యం ఎంత పాపులర్ అయిందంటే ఆ మాటను ఓ సామెతలాగా, ఓ సూక్తిలాగా వాడమే కాక, నిజంగా అసలది ఓ సామెత అని భావించేవాళ్ళు కూడా ఎంతోమంది ఉన్నారు. వారికి పింగళి, సాలూరి, ఏ.యం.రాజా, ఎన్టీఆర్, విజయావారు, "మిస్సమ్మ" గురించి తెలియకపోవచ్చు. కానీ ఆ వాక్యం "మిస్సమ్మ" ద్వారానే

తెలుగువారికి అందిందంటే నమ్మలేరు. అంతటి శాశ్వత స్థానం తెలుగు భాషలో సంపాదించుకుంది ఆ వాక్యం. జానపద సంగీత పోకడలను నవీనం చేస్తూ మలచబడ్డ ఈ పాటకు 'పీలూ' రాగం ఆధారం. ఈ కాలంలో కూడా పవన్ కళ్యాణ్ 'ఖుషీ'లో ఈ పాటను తిరిగి అదే సంగీత సాహిత్యాలతో వాడడం, ఆ పాట ఇప్పటి పాటలను మించిన ఘనవిజయాన్ని సాధించడం ఇవన్నీ ఈ తరానికి తెలిసిన విషయాలే అయినా ఈ పాటకున్న 'బలం ఇదీ' అని ఓసారి మననం చేసుకోటానికే ఈ ప్రస్తావన! ఏ.యమ్.రాజా పాడిన ఈ పాటను ఎన్.టి.ఆర్, రేలంగి అభినయించారు.

సీతారాం - సీతారాం - సీతారాం - జై సీతారాం సీతారాం
పైన పటారం లోన లొటారం - ఈ జగమంతా డంబాచారం ||సీతారాం||
నీతులు పలుకుని ధర్మవిచారం - గోతులు తీసే కూటాచారం ||సీతారాం||
చందాలంటూ భలే ప్రచారం - వందలు వేలు తమ ఫలహారం
గుళ్ళో హాజరు ప్రతి శనివారం - గూడుపుఠానీ ప్రతాదివారం
డాబులు కొడుతూ లోకవిహారం - జేబులు కొట్టే ఘన వ్యాపారం ||సీతారాం||
టాకుటీకుల టక్కుటమారం - కలికాలం మన్రగహచారం ||సీతారాం||

ఈ పాటను రేలంగి స్వయంగా గానం చేశారు. ఆ రోజుల్లో కొంతమంది నటీనటులకు స్వయంగా పాడుకునే అలవాటుండేది కనుక వారి పేర్లను నేపథ్యగాయనీ గాయకుల పట్టికలో వేసేవారు కాదు. ఈ పాటను రేలంగి, ఎన్.టి.ఆర్ మరికొంతమంది ఉపపాత్రధారులపై చిత్రీకరించారు. ఈ పాటను వినడంగాని చూడడం గాని తటిస్థిస్తే - జాగ్రత్తగా గమనిసే గాయకుడిగా రేలంగి ఫెర్ఫార్మెన్స్, పింగళి అందించిన సాహిత్యం ప్రత్యేకంగా కనబడతాయి. ముఖ్యంగా సాహిత్యం వరకు చూసుకుంటే ఇవాళ్టికీ సమాజంలో అదే పరిస్థితి. కవి దార్శనికుడు అని ఊరికే అన్నారా మరి!?

బాలనురా మదనా
విరి తూపులు వేయకురా మదనా ||బాలనురా||
నిలిచిన చోటనె - నిలువగనీయక
వలపులు కురియునురా - తీయని
తలుపులు విరియునురా - మదనా ||బాలనురా||
చిలుకలవలె గోర్వంకలవలెనూ
కులుకగ తోచునురా తనువున
పులకలు కలుగునురా మదనా ||బాలనురా||
చిలిపి కోయిలలు చిత్తములోనె
కలకలకూయునురా మనసును
కలవర పరచునురా - మదనా ||బాలనురా||

ఈ పాటను సుశీల పాడగా, జమున నృత్యం చేస్తూ అభినయించింది. ఎన్.టి.ఆర్, సావిత్రి, యస్.వి.రంగారావు, ఋష్యేంద్రమణి మొదలైన వారంతా సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా కనిపిస్తారు. ఈ పాటకు ఖరహరప్రియ రాగం ఆధారం. ఖరహరప్రియరాగంలో

'పక్కన నిలబడి' అనే త్యాగరాయ కీర్తన భరణీ వారి 'చక్రపాణి' ద్వారా సినీ సంగీత ప్రియులకు పరిచయమై పోయింది. కనుక రెండిటినీ కలిపి వింటే ఖరహరప్రియ రాగం మీద అవగాహన కలుగుతుంది. రాజేశ్వరరావు ఈ రాగాన్ని ఉపయోగించిన పద్ధతి చాలా బావుంటుంది. కావాలంటే 'సంగీత లక్ష్మి' సినిమాలో 'పాటకు పల్లవి ప్రాణం' అనే పాట యొక్క పల్లవిని 'బాలనురామదనా' పాట పల్లవిని కలిపి పాడుకుని చూడండి. వెంటనే ఎంత పోలిక వుందో, రెండిటిలో ఎంత వైవిధ్యం ఉందో తెలుస్తుంది.

తెలుసుకొనవె చెల్లీ
అలా నడుచుకొనవె చెల్లీ ||తెలుసు||
మగవారికి దూరముగ
మగువలెపుడు మెలగాలని ||తెలుసు||
మనకు మనమె వారికడకు
పనియున్నా పోరాదని

అలుసు జేసి నలుగురిలో
చులకనగా చూచెదరని ||తెలుసు||
పదిమాటల కొకమాటయు
బదులు చెప్పకూడదని
లేనిపోని అర్థాలను
మన వెనుకనె చాటెదరని ||తెలుసు||

ఈ పాటను పి.లీల పాడగా సావిత్రి, జమున, యన్.టి.రామారావు అభినయించారు. ఎన్నేళ్ళు గడిచినా - ఎప్పుడు అన్వయించుకున్నా - 'కరక్టే సుమా' అని అనిపింపజేసే సాహిత్యాన్ని అందించిన పింగళి వారికి ఆడవారంతా ఋణపడి ఉండక తప్పదనిపిస్తుంది. ఈ పాట అర్థాన్ని ఆసాంతం ఆకళింపు చేసుకోగలిగిన ఏ అమ్మాయికీ ఎటువంటి జాగ్రత్తలూ చెప్పనవసరంలేదు.
ట్యూన్ పరంగా చెప్పాల్సివస్తే - బేహాగ్, యమన్, ఖమాచ్ రాగాలను రేఖా మాత్రంగా స్పృశిస్తూ 'రాజేశ్వరరావు టైప్ ఆఫ్ కమాచ్'ని సాధన చేయడానికి వీలైన విధంగా చక్కటి ట్యూన్‌ని ఇచ్చారు రాజేశ్వరరావు. ఖమాచ్‌రాగంలో రాజేశ్వరరావుది ఓ ప్రత్యేక శైలి. 'ఎందుకే నీ కింత తొందరా' (మల్లీశ్వరి) వంటి క్లాసికల్ ట్యూన్‌ని, 'పాడమని నన్నడగవలెనా' (డాక్టర్ చక్రవర్తి) వంటి సెమీ క్లాసికల్ ట్యూన్‌ని అందించగలిగాడాయన. ఆ రెండు పాటలనీ సాధన చేస్తే రెండు వైవిధ్యాలని స్వంతం చేసుకున్నట్టే. ఇదిలా ఉండగా ఓ చిన్న పరిశీలన - చాలామందికి 'పడోసన్' సినిమా గుర్తుండే ఉంటుంది. ఆ సినిమాలోని 'ఏక్ చ్‌తుర్ నార్' పాటలో 'ధానారే జారె జారె...' అనే లైను కూడా గుర్తుండే ఉంటుంది. ఆ లైన్‌కి ఒరిజినల్ 1948 లో దేవ్ ఆనంద్, కామినీ కౌశల్ హీరో హీరోయిన్లుగా నటించిన 'జిద్ది' చిత్రంలోని 'చందారే జారే జారే' అనే పాట! ఖేమ్ చంద్ ప్రకాశ్ స్వరపరచిన ఆ పాటను లత పాడింది. ఆ పాట కొన్ని షాపుల్లో ఇంకా దొరుకుతోంది. వీలైతే సంపాదించి వినండి. ఈ 'చందారే జారే జారే' పాట ఇన్‌స్పిరేషన్ 'తెలుసుకొనవే యువతీ' పాటని స్వరపరుస్తున్నప్పుడు రాజేశ్వరరావుగారి మనసులో రేఖా మాత్రంగానైనా ఉండి ఉండాలని ఈ సమీక్షకుని వ్యక్తిగత అభిప్రాయం. కావాలంటే చరణాంతాలలోని ట్యూన్‌ని 'చందారే జారే జారే'తో కలుపుకుని చూడండి. ఎంత చక్కగా అతికిపోతుందో తెలుస్తుంది.

తెలుసుకొనవె యువతీ
అలా నడుచుకొనవె యువతీ ||తెలుసు||
యువకుల శాసించుటకే
యువతు లవతరించిరని ||తెలుసు||
సాధింపులు బెదిరింపులు
ముదితలకిక కూడవని

హృదయమిచ్చి పుచ్చుకునే
చదువేదో నేర్వాలని
మూతిబిగింపులు అలకలు
పాతబడిన విద్యలనీ
మగువలెపుడు మగవారిని
చిరునవ్వుల గెలవాలని ||తెలుసు||

ప్రారంభం నుంచీ చివరి వరకు ప్రతీఅక్షరాన్ని 'మోహన' రాగం అనే తేనెలో ముంచి పంచిన పాట ఇది. ఈ పాటలోని సాహిత్యం అనుభవంలోకి రాని జంట అప్పటికీ, ఇప్పటికీ ఉండదనే చెప్పాలి. కొన్ని కొన్ని పాటల గురించి చెప్పడానికి ఎక్కువ శ్రమపడాలి. మరి కొన్నిటి గురించి తక్కువగా చెప్పడానికి ఎక్కువ శ్రమపడాలి. రెండో కోవలోకి చెందినదే ఈ పాట. నిజానికి - మగవారితో ఎంత జాగ్రత్తగా మెలగాలో తెలియచెప్పే 'తెలుసుకొనవె చెల్లీ' పాటకు నాణానికి అటువైపు లాగా మలచబడ్డ ఈ చిన్ని పాటలో మనస్తత్వ శాస్త్రానికి సంబంధించి ఓ గ్రంథానికి సరిపడే విషయం ఉంది.

కరుణించు మేరిమాతా
శరణింక మేరిమాతా
పరిశుద్ధ ఆత్మ మహిమ
వరపుత్రు గంటివమ్మా
ప్రభు ఏసునాధు కృపచే

మా భువికి కలిగె రక్ష ||కరుణించు||
గురిలేనిదారి జేరి
పరిహాసమాయ బ్రతుకు
క్షణమైన శాంతిలేదే
దినదినము శోధనాయే... ||కరుణించు||

భక్తి, విరహం, విషాదం ఈ మూడు 'జయజయావంతి' రాగంలో అద్భుతంగా పలుకుతాయి. ఈ మర్మమెరిగిన రాగజ్ఞుడు రాజేశ్వరరావు 'జయజయావంతి' రాగాన్ని బేస్‌గా చేసుకుని స్వరపరచిన గీతమే - 'కరుణించు మేరిమాతా'. పీలూ రాగానికి దగ్గరగా ఉందేమోనని కొందరు అభిప్రాయపడడానికి ఆస్కారం ఉంది కానీ వాడుకున్న విధానంలో తేడా వల్ల జయజయావంతి రాగమే దీనికి బేస్ అని చెప్పాలి. క్రైస్తవ మతస్థులు కూడా వారి వారి ప్రార్థనా గీతాలలో ఈ పాటకు సముచిత స్థానాన్ని కల్పించుకోవడం - ఈ పాట కవిగా క్రైస్తవేతరుడైన పింగళి నాగేంద్రరావు సాధించిన విజయానికి మరో నిదర్శనం. పి.లీల పాడిన ఈ పాటను సావిత్రి అభినయించగా ఎన్.టి.ఆర్, రేలంగి, యస్.వి రంగారావు, ఋష్యేంద్రమణి సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా కనిపిస్తారు.

బృందావనమది అందరిదీ - గో
విందుడూ అందరి వాడేలే ||బృందా||
ఎందుకె రాధా ఈసునసూయలు
అందము లందరి ఆనందములే
పిల్లన గ్రోవిని పిలుపును వింటే
ఉల్లము ఝల్లున పొంగదటే

రాగములో అనురాగము చిందిన
జగమే ఊయల నూగదటే ||బృందా||
రాసక్రీడల రమణుని గాంచిన
అసలు మోసులు వేయవటే
ఎందుకె రాధా ఈసునసూయలు
అందము లందరి ఆనందములె ||బృందా||

'బృందావనమది అందరిది' పాటను ఏ.యమ్. రాజా, సుశీల పాడగా ఎన్.టి.ఆర్, జమున అభినయించారు. సావిత్రి, అక్కినేని, యస్.వి.రంగారావు, ఋష్యేంద్రమణి సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా కనిపిస్తారు. ఇది తెలుగువారందరూ గర్వంగా చెప్పుకోగల గీతం. ఎందుకంటే 'మిస్సమ్మ' చిత్రాన్ని హిందీలో 'మిస్ మేరీ'గా తీసినప్పుడు ఆ హిందీ చిత్రానికి సంగీత దర్శకుడైన హేమంత్ కుమార్ మిగిలిన పాటలన్నింటికీ వేరే ట్యూన్స్ ఇచ్చారు. కానీ ఈ పాట ట్యూన్‌ను మాత్రం యధాతథంగా తీసుకుని 'బృందావన్ కా కృష్ణ కన్హయా' అనే పాటగా మలుచుకోలేక తప్పలేదాయనకి. సామరాగంలో స్వరపరచబడిన ఈ పాట సాహిత్యాన్ని ఓపక్కన పెట్టేస్తే వరసంతా ఏమాత్రం

వైవిధ్యం లేకుండా ఒకేలా ఉంటుంది. అయినా సరే అదొక హాంటింగ్ ట్యూన్‌లా మారిందంటే ఆ స్వరబలం ఎంత గొప్పదో అర్థం చేసుకోవచు. అంతేకాదు మొతం 'సదప, పదస' అనే స్వరాల మధ్యనే తిరగడం ఓ విశేషం.

రావోయి చందమామ
మా వింత గాథ వినుమా
సామంతముగల సతికి
ధీమంతుడనగు పతినోయ్
సతి పతి పోరే బలమై
సతమతమాయెను బ్రతుకే ||రావోయి||
ప్రతినలు పలికిన పతితో
బ్రతుకగ వచ్చిన సతినోయ్
మాటలు బూటక మాయే
నటనలు నేర్చెను చాలా ||రావోయి||
తన మతమేదో తనదీ
మనమతమసలే పడదోయ్
మనమూ మనమను మాటే
అననీయదు తాననదోయ్ ||రావోయి||
నాతో తగువులుపడుటే
అతనికి ముచ్చటలేమో
ఈ విధి కాపురమెటులో
నీవొక కంటను గనుమా ||రావోయి||

తెలుగులోవచ్చిన యుగళగీతాలు, ప్రేమకు సంబంధించిన అతి మంచి గీతాలు, భీంప్లాస్ రాగంలో వచ్చిన గొప్ప పాటలు, విజయావారి మధుర గీతాలు, ఏ.యం.రాజా హిట్స్, లీల హిట్స్, రాజేశ్వరరావు హిట్స్, ఎన్టీ ఆర్ హిట్స్, సావిత్రి హిట్స్ ఇలా ఎన్నిరకాలుగా విడదీసినా అన్ని విభాగాల్లోనూ చోటుచేసుకోదగ్గ పాట - 'రావోయి చందమామ' - ఈ పాటకు లభించిన ప్రజాదరణను కొలిచేందుకు, వర్ణించేందుకు తగ్గ కొలమానాలు, ఉపమానాలు లేవు.

ఏమిటో ఈ మాయా - ఓ
చల్లని రాజా - వెన్నెల రాజా - ఏమిటో నీ మాయా
వినుటయెకాని వెన్నెల మహిమలు
అనుభవించి నే నెరుగనయా
నీలో వెలసిన కళలూ కాంతులు
లీలగ ఇపుడే కనిపించెనయా ||ఏమిటో||
కనుల కలికిమిడి నీ కిరణములే
మనసును వెన్నగ చేసెనయా
చెలిమి కోరుచూ - ఏవో పిలుపులు
నాలో నాకే వినుపించెనయా ||ఏమిటో||

ఈ పాటను పి.లీల పాడగా సావిత్రి అభినయించారు. సింధుభైరవి రాగానికి అతి చక్కని ఉదాహరణగా చెప్పుకోదగ్గ మంచి గీతమిది. ఈ పాట సాహిత్యాన్ని చరణాలలో బాగా గమనించండి. ప్రేమలో పడిన ప్రతివారికి తమ తొలిరోజుల్లో ఇలాగే ఉండి తీరుతుందని అనిపించి తీరుతుంది. వెన్నెల మహిమలు, కనులకలికిమిడి వంటి పదప్రయోగాలు అందుకు వత్తాసుగా నిలబడతాయి.

తన స్వరజీవితంలో ఇచ్చినంతకాలం మంచి సంగీతమే ఇచ్చిన ఎస్. రాజేశ్వరరావు గురించి, అందరికీ తెలిసిన పదాలతోనే ఎంతో అర్థాన్ని వినసొంపుగా అందజేయగల పింగళి నాగేంద్రరావు గురించి ఓ పరిశోధనాత్మక గ్రంథం రాయదలుచుకుంటే అందులో పూర్తిగా ఓ అధ్యాయానికి సరిపడేంత పరిజ్ఞానాన్ని అందజేయగల సత్తాగలవి ఈ 'మిస్సమ్మ' చిత్రంలోని పాటలు.

ఇవిగాక 'మిస్సమ్మ'ను గురించిన కొన్ని విశేషాలున్నాయి. 'రాసమణి గర్ల్స్ హైస్కూల్' అనే బెంగాలీ నవలను చక్రపాణి 'ఉదరనిమిత్తం' అనే మకుటంతో అనువదించారు. దాన్నే 'మిస్సమ్మ' మెయిన్‌ప్లాట్ కు ధారంగా వాడుకున్నారు. మొత్తం సినిమాకు ఈ కథ సరిపోదనిపించి 'డిటెక్టివ్' అనే మరో బెంగాలీ నవల అనువాదాన్ని కూడా జోడించారు.

'మిస్సమ్మ' చిత్రంలో సావిత్రి పాత్రకు మొదట భానుమతిని అనుకున్నారు. నాలుగు రీళ్ళు చిత్రీకరించారు. చిన్న అభిప్రాయభేదం వల్ల ఆమెకు ఆ చిత్రంలో స్థానం లేకుండా పోయింది.

ఆ నాటినుంచీ ఈ నాటి వరకూ వచ్చిన, వస్తున్న సినిమాల్లోని పాటల సాహిత్యం గురించీ, సంగీతం గురించీ సాధికారకంగా, సవివరంగా, సరళంగా, సమగ్రంగా విశ్లేషించగల ఒకే ఒక్క సీనియర్ మోస్ట్ జర్నలిస్ట్ రాజా. 'కౌముది' పాఠకులకోసం ఆయన వ్యాసాలని నెలకొకటి అందిస్తున్నాం. ఒక్కసారి నిన్నటి తరం పాటల్ని నెమరు వేసుకుందాం.. ఆ నాటి మధుర స్వరాలని మరోసారి గుర్తు తెచ్చుకుందాం.

ఇ-మెయిల్ ఎడ్రసు: raja.musicologist@gmail.com బ్లాగు: **http://musicologistraja.blogspot.com/**